Eduskunnan hallintovaliokunta

Asia: **Svenska Finlands folktingin kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain muuttamisesta, HE 106/2026 vp**

Viite: **Hallintovaliokunnan pyyntö saada kirjallinen asiantuntijalausunto hallintovaliokunnan 6.10.2026 pidettävään kokoukseen**

Folktinget kiittää saamastaan mahdollisuudesta asiantuntijalausunnon antamiseen hallituksen esityksestä. Folktinget ottaa lakisääteisen tehtävänsä (laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003) mukaisesti kantaa kysymyksiin, joilla on merkitystä ruotsinkielisen väestön kielellisten oikeuksien kannalta.

Esityksen tarkoituksena on edistää viranomaisten digitaalisissa palveluissa antaman neuvonnan automatisointia ja tekoälyn hyödyntämistä neuvonnassa. Tarkoituksena on parantaa neuvonnan laatua ja saatavuutta sekä tehostaa viranomaisten toimintaa.

Kielelliset oikeudet ja velvollisuudet

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on useissa kannanotoissaan todennut, että kielilaista ja muista kieleen liittyvistä laeista johtuvat velvoitteet on otettava huomioon, kun luodaan uusia digitaalisia palveluita ja järjestelmiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kielelliset perusoikeudet otetaan huomioon palveluiden kehittämisen alkuvaiheesta alkaen ja että digitaalisia palveluita kehitetään rinnakkain eri kieliversioina. (PeVM 5/2022 vp, PeVL 18/2026 vp) Perustuslakivaliokunta katsoo, että valtioneuvoston tulee arvioida, pitäisikö nimenomaista kielellisiä oikeuksia koskevaa sääntelyä sisällyttää sähköisiä palveluita koskevaan sääntelyyn (PeVL 18/2026 vp).

Folktinget yhtyy perustuslakivaliokunnan kannanottoon ja toteaa, että kielellisten oikeuksien turvaamisvelvoite ei käy riittävän selvästi ilmi voimassa olevasta sähköisiä palveluita koskevasta lainsäädännöstä. Tämä on johtanut lainsäädännön ja todellisuuden väliseen ristiriitaan, joka ilmenee puutteina ruotsinkielisten henkilöiden kielellisten oikeuksien toteutumisessa viranomaisten digitaalisissa palveluissa.

Digitalisaatio on eräs hallituksen vuoden 2025 kielikertomuksen keskeisistä teemoista. Eräs kertomuksen tärkeistä huomioista on se, että tekoälyn ja digitaalisten palvelujen kehittyminen tuo uusia mahdollisuuksia kielellisten oikeuksien turvaamiseen ja palvelujen parantamiseen. Siinä todetaan kuitenkin, että tekoälyllä tuotettujen käännösten tarkistaminen ja niiden laadun valvonta on tarpeen etenkin viranomaisteksteissä. (Sisäministeriön julkaisuja 2026:2, s. 115).

Kielibarometri 2024 -tutkimusraportin mukaan varsinkin kaksikielisissä kunnissa asuvat ruotsinkieliset henkilöt ovat törmänneet kieleen liittyviin ongelmiin julkisissa digitaalisissa

palveluissa. Vain vähemmistö kaksikielisten kuntien suomenkielisistä vastaajista on törmännyt niihin. Suurimmat ongelmat ovat koskeneet ruotsinkielisten käännösten puutteellisuutta ja ruotsinkieliseen tietoon ohjaavien linkkien puuttumista. Digitaalisista palveluista eniten tyytymättömyyttä ruotsinkielisten vastaajien keskuudessa herättivät chatbotit ja digiavustajat. (Oikeusministeriön julkaisuja 2025:7, s. 64–67).

Nämä huomiot ovat linjassa Folktingetin kokemusten kanssa. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa vastaan ilmoituksia ruotsinkielisiltä henkilöiltä, joiden kielelliset oikeudet eivät ole toteutuneet viranomaisasioinnissa. 2020-luvulla noin kolmannes Folktingetille vuosittain tehdyistä ilmoituksista on koskenut digitaalisia palveluita. On käynyt ilmi, että suomen- ja ruotsinkielinen digitaalinen tieto ei useinkaan ole yhdenvertaista, ja että ruotsin kielellä puuttuu olennaista tietoa. Lisäksi suomesta ruotsiin tehtyjä puutteellisia käännöksiä koskevien ilmoitusten määrä on kasvanut. Folktingetin kokemusten mukaan tekoälytyökalujen yleistynyt käyttö käännöstyön apuna heikentää käännösten laatua, mikäli tarkistustoiminto puuttuu. Kielellisten oikeuksien toteutumisessa viranomaisten digitaalisissa palveluissa on siis paljon puutteita.

Folktingetin kannanotto

Ehdotetun 6 b §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on ennen automaattisen neuvonnan käyttöönottoa määriteltävä ja toteutettava toimenpiteet, joilla varmistetaan, että automaattinen neuvonta vastaa sille laissa asetettuja vaatimuksia.

Esityksen kappaleessa *4.2.10 Vaikutukset kielellisiin oikeuksiin* kerrotaan kielilainsäädännön soveltamisen lähtökohdista viranomaisten automaattisen neuvonnan yhteydessä. Viranomaisen olisi varmistuttava ennen automaattisen neuvonnan käyttöönottoa muun muassa siitä, että kielilainsäädännön vaatimukset toteutuvat myös automaattisessa neuvonnassa ja että automaattisen neuvonnan käyttö edistää kielellisten oikeuksien toteutumista. Lisäksi viranomaisen on edistettävä automaattisen neuvonnan käytössään myös yhdenvertaisuutta, mikä osaltaan tarkoittaa myös kielellisten oikeuksien edistämistä, monipuolisia ja saavutettavia asiointikanavia sekä riittävän selkeää ja ymmärrettävää neuvontaa.

Folktinget toteaa näiden kirjausten olevan keskeisiä sen kannalta, miten kielilainsäädäntö huomioidaan lain soveltamisessa. Kielellisten oikeuksien toteutumisessa ilmenneiden laajojen puutteiden valossa olisi kuitenkin toivottavaa, että kirjaukset otettaisiin huomioon myös ehdotettujen säännösten säännöskohtaisissa perusteluissa.

Lisäksi Folktingetin mielestä on tärkeää, että automaattisen viranomaisneuvonnan suunnitteluprosessiin kuuluu myös järjestelmällistä kielisuunnittelua. Kielisuunnittelun tulee olla integroitunut osa palvelujen kehittämistä ja sen tulee sisältää kielellisten oikeuksien toteutumista koskeva arvio. Eräs perusehdoista on se, että viranomainen varmistaa, että neuvonta antaa yhdenvertaiset ja luotettavat vastaukset suomeksi ja ruotsiksi. Tämä edellyttää laadukasta ja riittävän laajaa tietopohjaa molemmilla kielillä. Tärkeää on myös se, että automaattista neuvontaa testataan erikseen suomeksi ja ruotsiksi ennen sen käyttöönottoa ja että käytön aikana suoritetaan jatkuvaa seurantaa. Viranomaisen on myös otettava huomioon asiakaspalaute ja muut todisteet mahdollisista puutteista sen varmistamiseksi, että automaattinen neuvonta on yhtä laadukasta molemmilla kielillä.

Esityksen mukaan viranomaisen nykylainsäädännön mukainen velvoite, jonka mukaan sen tulee varmistaa ennalta, että palveluautomaatio vastaa hyvän kielenkäytön vaatimuksia, kumotaan.

Folktinget korostaa, että on tärkeää, että lakiin tulee automaattista viranomaisneuvontaa koskeva nimenomainen hyvän kielenkäytön vaatimus, ja ehdottaa että hallintovaliokunta kirjoittaa tämän mietintöönsä.

Ehdotetun 6 b §:n 3 momentin mukaan viranomaisen on nimettävä automaattiseen neuvontaan liittyvien lakisääteisten velvoitteidensa toteuttamisesta vastuussa olevat henkilöt.

Folktinget ehdottaa, että hallintovaliokunta kirjaa mietintöönsä, että kaksikielisen viranomaisen tulee ottaa huomioon tarve vastuuhenkilöille, joiden tosiasiallinen ruotsin kielen taito on erinomainen tai hyvä. Tämä on perusteltua, jotta viranomainen voisi varmistua siitä, että kielilainsäädännön vaatimukset toteutuvat automaattisessa neuvonnassa ja sen käytössä. Lopuksi Folktinget korostaa, että automaattisen neuvonnan käyttö ei saa heikentää henkilökohtaisesta neuvonnasta vastaavan ruotsin kielen taitoisen henkilökunnan saatavuutta kaksikielisissä viranomaisissa.

Helsingissä 5.10.2026

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Christina Gestrin
Folktingetin sihteeri

Kristina Beijar
Hallintoasioiden asiantuntija